

ความเป็นภววิสัย กับ การศึกษามนุษย์

และ สังคม

ความเป็นภววิสัยจะยังคงเป็นปัญหาใหญ่ในหมู่นักวิชาการไทยจำนวนไม่น้อย อาทิ เช่น เมื่ออาจารย์สมเกียรติ วันทะนะ (๒๕๒๒) เสนอรายงานเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ทางความคิดโดยพูดถึงการศึกษาประวัติศาสตร์จากงานเขียนที่มอญว่างานเขียนนั้น ๆ อาจสะท้อนความคิดของผู้เขียนเกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมในยุคนั้นให้เราทราบได้ ปัญหาหนึ่งที่มีผู้ยกขึ้นมาคือ เราจะแยกความคิดของตัวเองออกจากความคิดของผู้ที่เราศึกษาได้อย่างไร เราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าผลการศึกษาที่ออกมาเป็นความคิดของผู้นิพนธ์จริง ๆ ไม่ใช่ความคิดของเราเอง จากการอภิปรายอย่างกว้างขวางที่ตามมา ผู้เขียนรู้สึกว่ามีคนห่วงใยกันไม่น้อยว่าผลการศึกษาที่ได้จะไม่ใช่มโนคติของผู้ที่เราศึกษาอย่างแท้จริง แต่จะมีความคิดของผู้ศึกษาเองเข้าไปปะปนอยู่อย่างแยกไม่ออก ต่อประเด็นนี้ ผู้เขียนขอเสนอว่าไม่ควรจะเป็นกังวลกับมัน ไม่ใช่เพราะมันเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ง่ายดายมาก แต่เป็นเพราะผู้เขียนเห็นว่ามันเป็นปัญหาที่ไม่มีทางแก้ไขได้ นั่นคือผู้เขียนเห็นว่าเราจะไม่สามารถแยกความคิด (การตีความทฤษฎี ค่านิยม ฯลฯ) ของตนเองออกจากผลการศึกษาของเราได้อย่างเด็ดขาด

ถ้าผู้เขียนเข้าใจถูกต้อง ความเห็นข้างบนมีรากฐานมาจากความเห็นพื้นฐานที่กลายมาเป็นเงื่อนไขตัดสินความเป็น "วิทยา

อุทอง ประศาสน์วินิจัย

ศาสตร์ "อย่างหนึ่ง อันได้แก่ปัญหาของความ

เป็นภววิสัย (objectivity หรือ value-free) วงการศึกษาสมัยใหม่ก็จะกำหนดไว้ว่าการศึกษาที่เป็น "วิทยาศาสตร์" ที่เชื่อถือได้จะต้องเป็นการศึกษาที่ปราศจากค่านิยมของผู้ศึกษาเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ผู้ศึกษา "ที่ดี" ไม่ควรเอาลักษณะของตัวเองเข้าไปตัดสินตีความหรือวิเคราะห์ข้อมูล¹

แม้วิทยาศาสตร์ธรรมชาติก็ไม่ใช่ภววิสัย

ในความหมายนี้ ผู้เขียนคิดว่าไม่มีการศึกษาใดที่จะเป็นภววิสัยได้อย่างแท้จริง ผู้เขียนจะไม่พูดถึงประเด็นที่ผู้ถกเถียงกันมาอย่างกว้างขวางและเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้วว่าการศึกษามนุษย์และสังคมมนุษย์มีเนื้อหาสาระ (subject matter) ที่มีลักษณะต่างไปจากของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งทำให้จำเป็นต้องใช้วิธีการและมโนคติการศึกษาที่ต่างออกไป ผู้เขียนอยากจะชี้ให้เห็นเพียงว่าในวงการปรัชญาวิทยาศาสตร์ปัจจุบันนั้น ได้เริ่มเบียดเบียนกันมากจนทุกทีแล้วว่าแม้แต่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติเองก็ไม่ได้เป็นภววิสัยโดยสมบูรณ์ หลังจากทไอน์สไตน์เสนอทฤษฎีสัมพัทธภาพและการค้นพบในสาขาไมโครฟิสิกส์ว่าหน่วยเล็กที่สุดของสสารไม่ยอมเดินตาม "กฎธรรมชาติ" ที่เคยยึดถือกันมา ความเชื่อมั่นในเรื่องความเป็นจริงสัมบูรณ์ (absolute reality) ก็เริ่มคลอนแคลน ปัจจุบันมีนักปรัชญาวิทยาศาสตร์จำนวนไม่น้อย (ซึ่งหลาย

คนมีการศึกษาขั้นต้นในสาขาวิทยาศาสตร์
ธรรมชาติ) เชื่อว่า “ความเป็นจริง” ที่มีอยู่
ในวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นแท้จริงแล้วคือ
“ความเป็นจริง” ในทัศนะของนักวิทยาศาสตร์
บางคนหรือบางกลุ่มเท่านั้น Patrick (๒๕๑๘,
“คำนำของผู้แต่ง” หน้าแรก) เคยพูดถึงความ
เปลี่ยนแปลงในทัศนคติเช่นนี้ไว้ว่า

“นักฟิสิกส์บางคนยอมรับว่าจะอธิบาย
(กฎอนุยัติ) อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับแนวปรัชญา
ของผู้อธิบาย... เหตุการณ์เช่นนี้ทำให้เราหวัง
อย่างอันใจได้ว่าความเชื่อมั่นที่ยังหลงเหลืออยู่
ในปรัชญากำลังจะหายไป และความทะนงที่
ยังหลงเหลืออยู่ในวิทยาศาสตร์ก็กำลังจะหมด
ไปเช่นกัน”

ทำไมการศึกษาจึงไม่อาจเป็นกวีวิสัย ?

Max Weber ได้ชี้ให้เราเห็นมานาน
แล้วว่าเริ่มแต่การเลือกประเด็นปัญหาการศึกษา
ก็ขึ้นอยู่กับว่าประเด็นนั้นมีความหมายเพียงใด
ต่อเรา มีประโยชน์และหรือคุณค่าสักเพียงใด
ซึ่งเกณฑ์การประเมินคุณค่านี้ขึ้นอยู่กับค่านิยม
ภายในกรอบวัฒนธรรมที่เราับเอา (ดู
รายละเอียดของการอภิปรายสนับสนุนเรื่องนี้
ได้ใน Fletcher (1971 บทที่เกี่ยวกับ Weber)

หันมาดูตัวการศึกษาเองแท้ ๆ บ้าง การ
ศึกษาส่งโลกนี้ตามย่อประกอบด้วย (๑) การ
สังเกตการณ์ (๒) รวบรวมข้อมูลแล้วนำมา
(๓) จัดระบบและ (๔) วิเคราะห์ คนส่วน
ใหญ่มักเห็นพ้องต้องกันว่า การจัดระบบและ
วิเคราะห์นั้นต้องพัวพันกับลักษณะและความ
คิดของผู้ศึกษาไม่ใช่น้อย จึงมีหลายคนเสนอ
ให้จำกัดขอบเขตการศึกษาแก่การพรรณนา
(descriptive) คือ นำเสนอข้อมูลอย่างที่เรา
รวบรวมได้อย่างละเอียดที่สุด โดยไม่ต้องผ่าน
การกลั่นกรองในขั้นการวิเคราะห์ ถ้าเทียบ
ในประวัติศาสตร์ ก็คงเท่ากับการจดลำดับเหตุ

การณ์ตามที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว

แต่การศึกษาแบบพรรณนานานเป็นกวี
วิสัยจริงหรือ ?

จากการศึกษาในเรื่องการรับรู้ (เช่นใน
Marx, 1976 หรือใน Munn, et al, 1969)
การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (เช่นใน Triandis,
1971) และผลสำเร็จของการสื่อสารมวลชน
(ดู Bittner, 1977) เป็นที่ทราบกันดีถึงกระ
บวนการ ๓ อย่างที่ทรงอิทธิพลสูงในการปิดกั้น
ความคิดของมนุษย์ให้คงสภาพอยู่อย่างที่เป็น
อยู่เดิม นั่นคือ การเลือกสรรแล้วในการประ
สบ (Selective exposure) การจดจำ (Selec
tive retention) และการรับรู้ (Selective
Perception)

การสังเกตการณ์

กระบวนการแรกนั้นหมายถึงว่าโอกาสที่
เราจะได้สัมผัสสิ่งต่าง ๆ (รวมทั้งความคิด ข้อ
มูล ค่านิยม ทฤษฎี ฯลฯ) นั้นมีไม่เท่ากัน การ
ที่เราจะได้พบได้เห็นอะไรมาหรือน้อยหรือไม่
เช่นนั้น ได้ผ่านขั้นตอนการเลือกสรรทางโดยตง
ใจและไม่เจตนา เรามักจะไปฟังคนที่เราเห็น
ว่าพูด “เข้าท่า” (บ่อยครั้งที่แปลว่า “คิดเหมือน
เรา”!) แลกเปลี่ยนความเห็นกับคนที่ “พอ
พูดกันรู้เรื่อง” อ่านหนังสือที่ “ค่อยได้อะไร
หน่อย” ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีแนวโน้มให้
ความคิดเราขยายอยู่ในกรอบใหญ่ที่เราวางไว้
แต่เดิม การที่จะได้ประสบกับข้อมูลอะไรจึง
ขึ้นอยู่กับว่าเรามองหาอะไร (ซึ่งผ่านการรับรู้
ว่าอะไรที่เรา ควร จะมองหา) และคิดว่าควร
จะหาได้จากที่ไหน จะหาจากหอจดหมายเหตุ
โบราณ ศิลาจารึก ตำนาน หลักฐานทาง
โบราณคดี งานเขียนบันทึกส่วนตัว หรือ
จดหมาย ฯลฯ ก็ขึ้นอยู่กับว่าเราคิดว่าอะไรที่
เกี่ยวข้อง และเรารู้จักแหล่งข้อมูลที่จะให้สิ่ง
ที่เกี่ยวข้องนั้นได้จากข้างไหน ถ้าเราไม่

คิดว่าหลักฐานทางโบราณคดีจะช่วยอะไรเรา
ได้ เราก็อ้อมไม่แสวงหาข้อมูลด้านนั้น และ
โอกาสที่จะได้พบข้อมูลทางโบราณคดีก็อ้อม
น้อยมาก จึงเห็นได้ว่าแม้แต่การสังเกตการณ์
และการแสวงหาข้อมูลก็ยังชนกับความคิดที่
วางไว้แต่เริ่มแรกว่าระบบของสิ่งที่เราศึกษา
นั้นมองก็ประกอบอะไรบางอย่างและศึกษาจบไหน
แม้แต่วงการวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเองก็ยังไม่
ปัญหาการประสบแบบเลือกสรรแล้วไม่พ้น
เมื่องานแพทย์เชื่อกันว่าความเจ็บป่วยมาจาก
เชื้อโรค แนวทางการศึกษาก็มุ่งไปที่จุดนั้น
โดยไม่ได้พิจารณาถึงความสำคัญของจิตใจผู้
ป่วย ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโรคจึงเป็นเรื่อง
ของเชื้อโรคเสียมากกว่า (ดู "บทบรรณาธิการ"
สังคมศาสตร์การแพทย์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑, ๒๕๒๐)
หรือเมื่อการเกษตรคิดว่าการเจริญเติบโตของ
พืชขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ทางกายภาพก็อ้อม
ไม่พ้นผู้ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับ "สภาพจิตใจ"
ของพืชมาประกอบ วิทยาศาสตร์การเกษตร
ปัจจุบันจึงขาดข้อมูลเกี่ยวกับ "จิตใจ" ของพืช
ทอจมีอิทธิพลไม่น้อยต่อการเจริญงอกงาม
(ดูตัวอย่างการทดลองที่พบว่าพืชเจริญเติบโต
เร็วกว่าและงามกว่าถ้าเปิดเพลงคลาสสิกให้ฟัง
และการทดลองทำนองนี้แต่ในด้านอื่น ๆ อีก
มากมายรวมทั้งการทดลองที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง
ในการปลูกพืชด้วยความรักใน
ท้องที่ที่ได้รับการยืนยันจากนักธรณีวิทยาและ
นักการเกษตรว่าไม่อาจมีพืชชนิดใดขึ้นได้ใน
Tompkins and Bird, 1972)

การรวบรวมข้อมูล

นอกจากโอกาสที่จะได้สัมผัสกับข้อมูลจะ
ถูกกรองไว้จนหนึ่งแล้ว ข้อมูลที่ผ่านการ
กรองจนมาได้ (รวมทั้งพวกที่ไม่ได้อยู่ใน
กรอบทางไว้แต่ได้พบมาโดยบังเอิญ) ก็จะถูก
คัดเลือกออกจนหนึ่งด้วยกระบวนการจดจำที่

เลือกสรรแล้ว ข้อมูลที่ไม่ตรงกับที่เราตั้งหลัก
เกณฑ์ไว้มักจะถูกพิจารณาว่าไม่สำคัญหรือ
เกี่ยวข้อง จึงไม่มีการบันทึกจดจำ ดังนั้น ถึง
แม้ประวัติศาสตร์จะเหลือแต่เพียงการจดลำดับ
เหตุการณ์และสังคมศาสตร์จะเป็นเพียงการ
ศึกษาแบบพรรณนา ก็ไม่ได้เป็นเครื่องประ
กันเลยว่าจะทำให้เป็นกาวติดได้ แม้แต่สิ่งที่
เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวเราโดยตรงเรายังไม่อาจจด
จำได้หมดทุกอย่างเพราะประสิทธิภาพการรับรู้
ของเราจำกัดมาก ดังนั้นจากเหตุการณ์ที่เก
ดขึ้นมากมายในแต่ละวัน เราต้องเลือกจดหรือ
จำ ซึ่งจะเป็นอะไรก็ขึ้นอยู่กับว่าเราตีความว่า
สิ่งนั้นมผลกระทบต่อมากน้อยเพียงไหน สำคัญ
ต่อประวัติศาสตร์และหัวข้อทบทวนศึกษาอยู่
เพียงไร บทความของอาจารย์นิ เอียวศรีวงศ์
(๒๕๒๒) ชี้ให้เห็นอย่างชัดว่าประวัติศาสตร์ท
แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องของถึงกษัตริย์และบุคคลสำคัญ
อย่างที่เราศึกษาอยู่ทุกวันนี้เป็นผลงานที่ผ่าน
การจดจำแบบเลือกสรรแล้วอย่างไร นอกจาก
นี้ บันทึกของนักมานุษยวิทยาที่เล่าประสบ
การณ์ระหว่างการศึกษของเขา (เช่นของ
Whyte, 1955) ก็มีบ่อยครั้งที่แสดงความเสีย
ดายที่ไม่ได้บันทึกรายละเอียดบางอย่างไว้เนื่อง
จากคิดว่าไม่สำคัญ (Selective retention)
และหลายครั้งที่นักมานุษยวิทยาลงมือจัดระบบ
ข้อมูลที่เก็บมาแล้วพบว่าขาดข้อมูลในเรื่องนั้น
เรื่องนี้ (Selective exposure)

การจัดระบบและวิเคราะห์

อันที่จริง กระบวนการรับรู้แบบเลือก
สรรแล้วมีอิทธิพลตลอดทุกขั้นตอนของการ
ศึกษา การเลือกประสบและจดจำที่กล่าวมา
แล้วก็เป็นผลจากการรับรู้แบบเลือกสรรที่เน้น
ความสำคัญของรายละเอียดแต่ละอย่าง ไม่เท่า
กัน เมื่อมาถึงการจัดระบบและวิเคราะห์ บท
บาทของการรับรู้ซึ่งขึ้นอยู่กับกรอบประสบ

Rudner, 1970, ที่ยืนยันว่านักวิทยาศาสตร์ต้องตีความด้วยคำนิยามในขั้นตอนสุดท้ายของการยอมรับหรือไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้)⁶ ผู้เขียนได้พยายามแสดงให้เห็นว่าการศึกษากฎประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ ไม่ได้เป็นทวิสัยได้อย่างแท้จริง แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าเราควรจะเลิกศึกษากันได้แล้วเพราะจะศึกษาอย่างไรผลการศึกษาก็ยังรับใช้ความคิดตัวเองอยู่ดี การที่ผู้ศึกษาจะต้องเดินไปตามทางที่ตัวเองคาดวางไว้แต่ต้น (ด้วยหลักเกณฑ์ทฤษฎีคำนิยาม หรืออะไรก็ตาม) ไม่จำเป็นต้องเป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มพูนความรู้จิตวิทยา พฤติกรรมศาสตร์ (behaviourism) พัฒนาจนให้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์มากมาย ทั้งที่วางหลักเกณฑ์ไว้แต่ต้นว่าเจตนาเจตนาเสรี (free-will) ไม่สำคัญต่อพฤติกรรมมนุษย์ (แม้ว่านักปรัชญาจะยังคงนั่งเถียงกันมาจนทุกวันนี้ว่าเจตนาเจตนาเสรีนั้นมีหรือไม่ และสำคัญเพียงใด) วิทยาศาสตร์ธรรมชาติก็ได้ก้าวมาจนทำให้ทุกคนชื่นชมและหลายคนพยายามเลียนแบบทั้งที่ยังตอบคำถามที่เควิดฮุมตั้งมาตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ไม่ได้ว่า "สาเหตุ" นั้นมีจริงหรือไม่หรือว่าทุกสิ่งสัมพันธ์กันโดยบังเอิญ แต่นักวิทยาศาสตร์ก็ถอยหรือสมมุติเอาว่าสาเหตุนั้นมีจริง และทุกอย่างที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุและผล แล้วศึกษาไปตามนั้น (แลมการเชื่อมั่นตามนิวตันมาผิด ๆ ก็ยังนำไปสู่ประดิษฐ์กรรมมากมาย และแม้แต่ในปัจจุบัน ก็ยังคงใช้ทฤษฎีของนิวตันในเรื่องพื้นฐานอยู่ทั้งที่รู้ว่ามันไม่ถูกต้องเลยวนัก)

ผู้เขียนเห็นว่าแทนที่จะพยายามวังหนความเป็นอติวิสัย เราควรจะหันมายอมรับกับตัวเองว่าเราไม่อาจวังหนตัวเราพ้นในการศึกษาใด ๆ และถ้าเรายอมรับอย่างนี้ได้ เราจะได้หันมาใช้ความคิดแสวงหาวิธีที่จะเป็นอติวิสัยให้น้อย

ที่สุด แทนที่จะไปใช้เวลาหาหนทางที่จะเป็นทวิสัยให้จงได้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับอาจารย์วิทธี วิศทเวทย์ ที่แสดงความเห็นไว้ในการอภิปรายรายงานของอาจารย์สมเกียรติว่า ควรจะเปิดโอกาสให้คนที่มีกรอบต่างๆกัน ได้ศึกษาเพื่อจะได้นำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกัน ผู้เขียนเห็นว่าการศึกษาทางที่ไม่อาจทำตัวเองให้เป็นทวิสัยได้นั้นไม่แปลกและไม่บกพร่องแต่อย่างใด ตราบเท่าที่เราสำนึกถึงความเป็นอติวิสัยที่แฝงอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และยอมรับว่า วิธีการและกรอบความคิดของเราเป็นเพียงวิธีหนึ่ง กรอบหนึ่ง เท่านั้น และผลการศึกษาที่ได้มาก็ไม่ใช่ข้อสรุปที่ตายตัว ไม่ใช่ "ความเป็นจริง" หรือ "สัจธรรม" แต่เป็นเพียงด้านของปัญหาเท่าที่เรามองเห็น ถ้าเราสำนึกเช่นนั้นได้ ความทะนงตัวอย่างที่ Patrick พุดถึงที่ว่า เราสามารถให้คำตอบขั้นสุดท้ายที่สมบูรณ์ (absolute answer) ซึ่งมีจะปิดกั้นความหลากหลายและความออกเงยของแง่มุมการคิด จะได้หมดไปจากสาขาประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ด้วย

เรามาทำงานการถกเถียงว่า จะเป็นทวิสัยได้ไหมและอย่างไรให้ นักปรัชญาเขามุ่งงานทำกันต่อไปไม่ดีกว่าหรือ? แล้วเรามาตั้งเขมกันใหม่ อย่างหมายถึงขนาดที่จะต้องถอนตัวเองและความรู้สึกนึกคิดออกไปจากสิ่งที่ตนกำลังศึกษาจนหมด (ที่จริง ผู้เขียนกลับคิดว่าการศึกษาเรามีความรู้สึกนึกคิดเหมือนสิ่งที่เราศึกษานั้นแหละคือข้อได้เปรียบของการศึกษามนุษย์โดยมนุษย์ด้วยกัน) เอาเพียงแค่ว่าผู้ศึกษาพยายามที่จะมอดตีให้น้อยที่สุด ถึงแม้เราจะไม่สามารถกำจัดอคติที่เป็นรากฐานครอบงำความคิดของเราเพราะความคิดของคนเกิดจากเบ้าหลอมประสบการณ์ที่ไม่อาจสลัดทิ้งไปชั่วคราว เราก็ยังสามารถไม่สร้างอคติโดยเจตนาได้ ผู้เขียน

คิดว่าผลงานชิ้นหนึ่งเป็นทิวทัศน์เพียงพอ ถ้าหากผู้ศึกษาไม่เฝ้าเฉยต่อข้อมูลทชดต่อระบบ ทวางไว้หรือเค้าโครงร่างของข้อมูลส่วนใหญ่ และพยายาม และพร้อมที่จะพจนาคทดสอบ ทั้งข้อมูล และผลการวิเคราะห์อยู่ตลอดเวลา

การศึกษาประวัติศาสตร์ทางความคิดคือการวิเคราะห์วรรณกรรมคดี ล้วนแสดงการยอมรับว่า งานเขียน (ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมหรือประวัติศาสตร์นิพนธ์) ของผู้นามความคิดของเขาแทรกอยู่จนเราสามารถนำมาวิเคราะห์หาสภาพสังคมและวัฒนธรรมอย่างที่เขา มองเห็นได้ เช่นนั้นแล้วทำไมเราจึงจะพยายามคิดว่า เราจะสามารถกำจัดความคิดของเราให้หมดไปจากงานเขียนของเราเอง (จนไม่มีร่องรอยเหลืออยู่ให้ผู้อื่นได้ศึกษา) ได้สำเร็จ?

หมายเหตุ

๑) ความหมายของความเป็นทิวทัศน์ยังเป็นตกลงกัน ในหมู่นักปรัชญา มีการตีความต่างๆ กัน อย่างไรก็ดีความหมายที่แพร่หลายมักจะเป็นในรูปว่าการศึกษานี้ๆ จะต้องปลดจากอคติอันเกิดจากค่านิยมของผู้ศึกษา ซึ่งผู้เขียนจะขอใช้ในความหมายนี้เป็นสำคัญ ผู้เขียนก็ไม่ทราบว่ ทำไม จึงเกิดมีเงื่อนไขขึ้นมาในการศึกษามนุษย์และสังคม แต่พอจะอธิบายถึงสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เงื่อนไขกลายมาเป็นเป้าหมายในสังคมวิทยาสมัยใหม่ สมัยที่ Durkheim (ผู้ได้รับการเรียกขานเป็นบิดาผู้หนึ่งของสังคมวิทยาสมัยใหม่) เริ่มการศึกษาทางสังคมวิทยาอย่างจริงจังนั้น วิทยาศาสตร์ธรรมชาติกำลังประสบความสำเร็จอย่างสูง โดยเฉพาะในการสั่งให้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นมาได้ Durkheim จึงพยายามวางรากฐานการศึกษาทางสังคมวิทยาตามรูปแบบที่มอยู่ในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติทุกอย่าง นอกจากจะเป็นเพราะ Durkheim เองอาจมีความชื่นชมวิทยาศาสตร์ธรรมชาติโดยส่วนตัว

แล้ว ยังเกิดจากความจำเป็นในการขอทุนทำการศึกษาทางด้านนี้ด้วย ซึ่ง Durkheim เห็นว่าถ้าวางรูปแบบการศึกษาให้ดูขึงขังอย่าง วิทยาศาสตร์ธรรมชาติแล้ว ผลการศึกษาของสังคมวิทยาจะดูน่าเชื่อถือเป็นรับรองกันมากขึ้น โอกาสที่รัฐบาลหรือเอกชนสมัยนั้นจะสนับสนุนให้ทุนการศึกษาจึงมีมากขึ้นไปด้วย (ดู Fletcher, 1971 บทที่เกี่ยวข้องกับ Durkheim) เงื่อนไขของความเป็นทิวทัศน์ในการศึกษาทางสังคมวิทยาจึงไม่ได้เกิดจากลักษณะภายในตัวของมันเอง (Intrinsic Nature) ของเนื้อหาสาระแต่เกิดจากความจำเป็นภายนอกที่ทำให้ นักสังคมวิทยาต้องสร้างเงื่อนไขขึ้นมาเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของรัฐบาลและเอกชน (และเพื่อให้รัฐบาล ได้ให้ความน่าเชื่อถือในสายตา

คนทั่วไปเป็นขออ้างในการใช้สังคมวิทยาเป็น เครื่องมือควบคุมสังคมออกทั้งหมด?) ผู้เขียนก็ไม่แน่ใจว่า บทเรียนจากสังคมวิทยาจะใช้ได้กับการศึกษาทางสังคมศาสตร์อื่น ๆ และประวัติศาสตร์ได้หรือไม่

๒) นอกจากนั้น ถึงแม้ว่าเราจะตั้งใจเก็บเกี่ยวทุกอย่างที่ได้มา การทดลองทางจิตวิทยา ด้านความจำมักจะให้ผลว่า เรามักจะลืมสิ่งที่ ออกนอกแนวทางที่เราคาดหวังไว้อยู่เสมอ ชาลส์ ดาร์วินเป็นผู้หนึ่งททราบจุดอ่อนของตนได้ดีจนต้องมบบันทึกด้วยเสมอเพื่อบันทึกหลักฐานที่ตรงกันข้ามกับทฤษฎีของเขาเอง ซึ่งเขามักจะลืมเสียง่าย ๆ ถ้าหากไม่ได้มีบันทึกเอาไว้ (Munn, et al, p. 511)

๓) เช่นคนที่เห็นแก่ตัวมักจะคิดว่าคนอื่น ๆ ก็เห็นแก่ตัวเหมือนตนเอง และข้อสรุปที่ว่า ไม่มีใครจริงใจต่อตนเลยก็มักจะมาจาก คนที่ไม่เคยจริงใจต่อใคร ผลการทดลองแนวน กงทงันเกิดเป็นวิธีการศึกษาบุคคลิกภาพแบบใหม่ขึ้นมาคือให้ผู้ถูก (ลอบ) ศึกษาแนะนำบรรยาย

ถึงคนต่างๆที่เขารู้จัก แล้วเอาคำวิจารณ์บุคคล
ผู้นั้นเองมาเป็นข้อมูลในการศึกษาผู้วิจารณ์
ซึ่งวิธีการศึกษาคลสิกภาพแบบนี้เชื่อกันว่าให้
ผลที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากกว่า การให้
วิจารณ์ตัวเองหรือศึกษาจากคำวิจารณ์ของผู้
อื่นเกี่ยวกับคน ๆ นี (ดู Freedman, et al,
1970)

๔) ในการทดลองที่มีชื่อเสียงของ Kelley
(1950) ได้มีการเชิญผู้อภิปรายซึ่งไม่มีใคร
รู้จักมาพูดฟัง ๒ กลุ่มได้รับข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้
พูดเหมือนกันทุกอย่าง ผิดกันอยู่แต่คำ
บรรยายบุคคลของผู้พูดนั้นกลุ่มหนึ่งได้รับการ
บอกเล่าว่าเขาเป็นคนอบอุ่น ในขณะที่คำ
บรรยายสำหรับอีกกลุ่มบ่งว่าเขาเป็นคนขยาเย็น
เมือทั้ง ๒ กลุ่มเขาไปร่วมฟังอภิปรายด้วยกัน
เสร็จแล้ว ผู้ทดลองได้ขอให้ผู้ฟังประเมินผู้พูด
ในวันนั้น ผลการประเมินของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน
มาก ทั้งที่ได้ร่วมอยู่ในการอภิปราย
พร้อมกัน และมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้พูดที่
เหมือนกันประเด็นเดียว ตัวอย่างที่ได้ผลสรุปทำ
นองนั้นมอกมาก แม้แต่เมื่อกลับปี ๑๙๗๖ นี้เอง
มิลตันนาถกรฐมนตรีวิชแลนต์ ได้ให้สัม
ภาษณ์ออกอากาศ การศึกษาพบว่าผู้ฟังที่ได้รับ
ชมโทรทัศน์พร้อมๆกันนั้น สรุปเนื้อหาที่
มิลตันพูดกันคนละอย่าง (Duff, 1976) ซึ่ง
เป็นการแน่นอนว่าคนเหล่านั้นจะต้องวิเคราะห์
หรือแม้แต่บรรยายนโยบายของมิลตัน ในขณะที่
นั้น แตกต่างกันไปแล้วแต่ใครจะรับรู้ว่ามีมิลตัน
คิดอย่างไร

๕. ศาสตราจารย์ "ทางคณิตศาสตร์
ท่านหนึ่งเคยทดสอบการวิเคราะห์ด้วยสูตรทาง
คำนวณของคอมพิวเตอร์ด้วยการ บอน ราย
ละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับหนังสือเขาไปให้เครื่อง
วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ ผลก็คือการวิเคราะห์
ด้วยคณิตศาสตร์ผ่านคอมพิวเตอร์ครั้งนี้ให้
ผลว่าความสำคัญของหนังสือไม่ได้อยู่ที่เนื้อหา

หรืออะไรทั้งสิ้น แต่อยู่ที่ความหนาและความ
กว้าง

๖) จอห์น มิลล์ได้เสนอข้อคิดเรื่องการ
ศึกษาเชิงปริมาณไว้อย่างน่าพิศมณว่า "วิทยา
ศาสตร์ทุกวันนี้สนใจปริมาณมากกว่าคุณ
สมบัติ พยายามจะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์
ระหว่างความเข้มของ ๒ ปรัชญากรรม เช่น
ความเข้มของกระแสไฟฟ้ากับความเข้มของ
หลอดไฟฟ้า และเนื่องจากไม่สามารถตอบคำ
ถาม "อย่างไร" ก็เลยพยายามทดแทนโดย
หาข้อเท็จจริงสำหรับตอบปัญหา "เท่าไร" ไว้
เสียมากมาย รายงานการวิจัยและหนังสือคู่มือ
ต่างๆ เน้นหนักเหมือนกัน ในด้านความ
สัมพันธ์ทางปริมาณที่สังเกตได้ และน้อยนัก
ที่จะเสี่ยงเลยเข้าไปในแดนแห่งความคิดไตร
ตรองซึ่งอยากรู้ปัญหา "อย่างไร" มากกว่า
"เท่าไร" ตามวิธีสอนวิทยาศาสตร์ในโรง
เรียนสมัยนี้ ความพยายามทำให้เรียนความ
สัมพันธ์ทางปริมาณมากเกินไปจนทิ้งครูและนัก
เรียน ไม่มีเวลาเหลือสำหรับกันคิดว่าไตรตรอง
แม้กระทั่งเรื่องความเป็นมาของปริมาณนั้นเอง
นับว่าเป็นการเสียผลประโยชน์ที่น่าเสียดาย
อย่างยิ่ง" (อ้างอิงใน Patrick, ๒๕๑๘, p.
๑๗)

๗.) เช่น การทดลองทางจิตวิทยาอมรรับ
กันแล้วว่าไม่อาจหนีข้อคิดของผู้ทำการทดลอง
ได้จึงได้คิดวิธีการที่เรียกกันว่า double-blind
ขึ้น นั่นคือผู้ที่เป็นผู้ลงมือทดลองและผู้
กับผู้ถูกศึกษาเองก็ไม่ทราบว่าการทดลอง
ตัวจริงที่วางเขามานี้กำลังสนใจพิสูจน์สมมุติ
ฐานข้อใด วิธีการนี้มีปัญหาหลายอย่างและ
ไม่สามารถกำจัดข้อคิดให้หมดไปได้ทีเดียว แต่
อย่างน้อยก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ได้พยายามตอบ
สนองปัญหาหลังจากการอมรรับว่าผู้ศึกษาทุก
คนจะต้องมีข้อคิด

บรรณานุกรม

นิธิ เอียวศรีวงศ์, "การศึกษาประวัติศาสตร์ไทย : อดีตและปัจจุบัน" ปาฐกถาในการสัมมนาของสมาคมประวัติศาสตร์ เรื่อง "ความก้าวหน้าของการศึกษาและวิจัยประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบัน"

ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พฤษภาคม ๒๕๒๒.

"บทบรรณาธิการ", สังคมศาสตร์การแพทย์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๒๐.

สมเกียรติ วันทะนะ, "การศึกษาประวัติศาสตร์ทางความคิดของไทย" ปาฐกถาในการสัมมนาของสมาคมประวัติศาสตร์ เรื่อง "ความก้าวหน้าของการศึกษาและวิจัยประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบัน"

ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พฤษภาคม ๒๕๒๒.

Patrick, G.T.W. ปรัชญาเบื้องต้น ตรีศู บัญเจือ แปลจาก Introduction to Philosophy, ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๘.

Bittner, John R., Mass Communication : An Introduction, Theory and Practice of Mass Media in Society, N.J.: Prentice-Hall, 1977.

Duff, Beryl, "The Definition of the Situation", unpublished paper presented at U. of Waikato, New Zealand, July, 1976.

Fletcher, Ronald, The Making of Sociology, Vol. 2, London : Nelson, 1971.

Freedman, J.L., Carlsmith and Sears, Social Psychology, N.J. : Prentice-Hall, 1970.

Kelley, H.H., The warm-cold variable in the first impressions of persons, J. of Personality, 18., 1950, p. 431-9.

Marx, Melvin H., Introduction to Psychology : Problems, Procedures and Principles, N.Y. : Macmillan, 1976.

Munn, N.L.; Fernald and Fernald, Introduction to Psychology, N.Y. : Houghton Mifflin, 1969.

Rudner, Richard, "The scientist qua scientist makes value judgments," และบทความโต้แย้งความคิดใน Brody, Baruch A. (ed.), Readings in the Philosophy of Science, N.J. : Prentice-Hall, 1970.

Tompkins, Peter and Bird, Christopher, Love among the cabbages : sense and sensibility in the realm of plants, Harper's Bazaar, November, 1972.

Triandis, Harry C., Attitude and Attitude Change, N.Y. : John Wiley and Sons, 1971.

Whyte, William Foote, Street Corner Society, Chicago : U. of Chicago Press, 2nd ed., 1955.